

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MAGMA

Sayı: 23 • Nisan 2017

Baykuş

— DOĞANIN GÖZÜYLE: TARİH —

Deney

Pol Pot'un Distopyası ve Soykırım Sıfır Yılı

Aşırılıklar çağının, en vahşi aşırılığydı. Eşitlikçi idealle çıkılan yol, bir ülke nüfusunun toptan ölüm tarlalarına sürüldüğü bir bataklığa dönüştü. İki milyon insan ortadan kayboldu. Kamboçya'yı dehşete

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://hantey.org>

Pol Pot'un Distopyası ve Soykırım

Sıfır Yılı

Şehirler boşaltıldı. Eğitim, sağlık, adalet, güvenlik sistemleri ilga edildi. Kimliksizleştirilen insanlar, ölüm tarlalarında yeniden eğitildi. İnsanla birlikte halk da silindi. Geriye tek aktör kaldı. İsimsiz örgütün isimsiz başı, "1 Numaralı Kardeş": Pol Pot.

yüz 21: KEMAL TAYFUR

Bir sabah geldiler; sonradan sıfır yılının şafağı olarak anılacak 17 Nisan 1975 günü girdiler kente. Kentliler coşku içinde onları karşılamaya çıkmışsa da demirden yoğrulmuş askerler olarak bu coşkuyla karşılık vermediler. İnsanlara dokunmuyor, konuşmuyor, gülümsemiyorlardı. Onlara yokmuşlari bi bakıyorlardı.

Yıllardır sürdürdükleri savaşla sonuçlanmış ve başkentle birlikte tüm iktidar avuçlarına düşmüştü. İlk iş, merkez bankasını ve paralarını havaya uçurmak oldu. Bankaya ya da paraya ihtiyaç yoktu. Parayı lağvettiler amaderhal üzerinde adalet arayanemekçilerini resminin bulunduğu kendi banknotlarını bastılar. Hiç kullanılmayacak ve bir daha asla basılmayacak olan banknotlar. Ne de olsa o gün, başkentini fethedildiği gün parasız ekonomiye geçilmişti. Hiç satış, hiç ticaret, hiç alışveriş ve geridönüş yoktu.

Sonraki gün başkentini boşaltılmasına karar verildi. Birkaç gün içinde, kimilerine göre birkaç saat

içinde koca başkent, betonardan bir iskelete dönüştü. İki milyon insan; kadın erkek, çocuk yaşlı, hasta sakat, nüfusun tamamı evlerini, anılarını, eski dünyalarına ait ne varsa her şeyi geride bıraktı. Hastaneler kapatıldı; yaralı ve ameliyatlılar, yaşlılar, ağır hastalar, karantinalı hastalar da şehriterk eden kalabalıklararakatıldı. Herkesşehirle birlikte ailesini ve kendini deterk etti.

Şehir artık şehir değildi. Evlerde yaşayanlar, sokaklarda yürüyenler, yokuşları tırmananlar yoktu. Çarşı pazar yoktu. Buluşmalar, sohbetler, kavgalar, danslar, müzikler, aşk fısıldaşmaları yoktu. Otomobiller yoktu. Kimsenin kapısı çalınmıyordu. Pen-cerelelerden bakan tek bir kişi yoktu.

Milyonlarca insan tam da kuraklık mevsiminde kırlar asürüldü. Açve susuz. Sayım yapıldı, kadınlar, erkekler ve çocuklar ayrıldı. Onlardan çalışma tugayları oluşturuldu ve daha önce eline çapa almamış insanlar toprağı kazmaya, taş taşımaya, pirinçekmekmek edildi. Bütün verdikler ve kişisel eşya yasaklandı. Saatlere,

Kambocya'nın Siem Reap kentli-
yakınındaki Angkor Vat tapınak
şehri, Kambocya'nın sembolü. Kmer
kültürünün en önemli yerleri.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

GETTY IMAGES

gözlüklere, oyuncaklara, kitaplara el konuldu. İzin verilen tek kişisel eşya kaşıktı. Giysiler siyaha boyandı, saçlar kesildi, isimlerde değiştirildi, kimlik kartları toplanarak yakıldı. Artık herhangi bir insanın bir kimliğe ihtiyacı yoktu. Aniden, artık kişilikleriyoktu.

"Yaşasın yeni halk!"

Devrim çok saftı ve ülkenin tarihine, geleceğine saf ve kusursuz bir görüntü vermeye mecburdu. Cezaevleri kapatıldı. Adalet ve polis aygıtı lağvedildi; mahkemeler, karakollar yoktu artık. Adalet arayışı da yoktu; çünkü ne şikâyet, ne suç, ne hırsızlık, ne yağma, ne cinayet nede kişisel mal vardı. Üniversite yoktu, lise de yoktu. Posta hizmetleri, sağlık sistemi yoktu, ilaç yoktu. Kapitalist ilaçlar yok edilecekti. Hastalıklar eski sistemin hastalığıydı ve tedavi için ilaç değil ideoloji vardı.

Eğitime son verildi; kitap, kalem, spor, eğlence yasaklandı. İnsanlara söylenen şeydu: "Sizin kaleminiz kürek, defteriniz pirinç tarlası." Ama öte yandan herkes eğitilmeliydi, yeniden yapılmalı ya da yok edilmeliydi. Eski dünyanın yozlaşmış, bireyci, mülkiyet tutkunu hastalıklı insanı iyileştirilmeliydi. Baba, anne, kardeş olmamalıydı. İnsanların kalbinde hiçbir duygu parlamamalıydı. Arkadaşlar, akrabalar, aşklar kalmamalıydı. Doğal dil, kısa sürede yerini bozulmuş kelimelerle sürdürülen bir emir komuta diline bırakmalıydı. İnsan yoktu. Çalışma tugaylarının neferleri vardı artık. "Herkes ya devrim savaşçısı olacaktı, ya da pirinç tarlasında gübre."

"Gök yasa olağanüstü 17 Nisan!"
En sevdiğim gün!

Bu olağanüstü günün mimarları, tam 3 yıl 8 ay sonra boş şehirleri ve kanla suladıkları kırları bırakıp kaçtıklarında nasıl bir vahşete imza attıkları çıktı ortaya. Ölüm ve umutsuzluk sahneleri, aşırılıklar çağının en vahşi aşırılığından biri olarak insanların zihnine çakıldı. Bir diktatörün muzaffer bir edayla oluşturduğu dehşet labirenti nasıl da ürkütücüydü.

Diktatörler, nerede ve hangi çağda olursa olsun aynı çamurdan yapılır. Aralarında bir soy zinciri vardır. Biri diğerinin kopyasıdır. Onların ortak yanı, içinde yaşadıkları dünyayı, hastalıklı zihinlerinde ürettikleri ilkelere göre düzenleyebileceklerine, yeniden inşa edebileceklerine olan şaşmaz inançlarıdır; her biri, ideallerin adamıdır, tüm zamanların, en radikal toplumsal dönüşümünü

GETTY IMAGES

❶ **Kızıl Kmerler**, 17 Nisan 1975'te başkent Phnom Penh'i ele geçirdi. O gün, Sıfır Yılı'nın başlangıcı ilan edildi. Kızıl Kmerlerisevinçle karşılayanşehir halkı, birkaçgün içinde toptan krlaraserüldü (solda üstte).

Pol Pot, Kızıl Kmerlerinmutlak önderiydi, Vietnam karşısında yenilipülkeyiterk ettiğinde bile örgüt üzerindeki iktidarnı sürdürdü (üstte)

başlattığına inanır. Ancak bu girişimindaha ilk adımda bozgunla karşılaşması mukadderdir ve işte bu yüzden dönüşümeidealilik doğduğu ananditibaren ölümcül burgaç halini alır. O idealin, mutlakiktidarın, kan dökmenin, amansız terör ve şiddetinmayasıolduğuysagenellik-leçokgeçerlidir.

Buradanaatılan, onlardanbirinin

hikâyesidir. Birülkeyi, Kamboçya'yı toptanölüm tarlalarınadönüştüren Pol Pot ve Kızıl Kmerlerin hikâyesi. Safidealle başlayıpamansıznefretlebitenkötülüktufanı.

Bugün Kamboçya'ya gidenler, efsanevi ve görkemli Angkor tapınaklarının yanı sıra özellikle başkentteki eski lise binasını ziyaret eder. Dört yıl boş kalan başkentte kullanılanbirkabınadanbiridirbu. S21 olarakkodlananışkencemerkezi. Okul şimdi Kızıl Kmer yönetimi altında katledilenlerin kafataslarının, eşyalarının, fotoğraflarınınsergilendiği soykırım müzesi. Orada görülenler korkunçtur, iki milyona yakın insanın sebepsiz yok edilmesi izleri... Yakın zaman önce gerçekleşenbufelaket hakkındahiçbir şeybilmiyorduk. Birdeleştirebiliriz şüphelenilir.

Böyle bir vahşet neden ve nasıl oluştu?

Bu sorunun cevabını arayan çok oldu. Kimi Kamboçya'nın kanlı tarihinde, kimi totaliter komünizmin caniliklerinde, kimi vasatlığın ege-menliğinde cevabıbulduğunuiddia etti. Hiçbiridoyurucu değildi ve ne yazık ki bu tarihi deneyim hâlâ her yönüyleele alınıp açıklanabilmişol-maktan çok uzak. Bununen önemli sebebi sürecin asıl faillerinin, Kızıl Kmerönderlerinin yazmakta ve konuşmakta sonderececimıdavran-mış olmaları. Teoriyi küçümseyen, kitabı, defteri, kalemi yasaklayan biranlayışın kendinianlatmak, ide-allerini ve fikirlerini açıklamak için çaba göstermesi düşünülebilir mi? Onların toplam meseleleri hakkın-da ne deşiledüldürbilir bile tam bil-miyoruz. Diğer devrnsaler hakkında

devasa bir yazılı külliyat oluşmuş-ken Kızıl Kmer deneyimi hakkında, onlar tarafından kaleme alınmış tekkıtap yoktur. Liderleri Pol Pot'un kimi yazılarıvardır ama bunlar bile bir araya toplanmamıştır.

Örgütün kimlerden oluştuğu, yöneticilerinin kim olduğu bir yana, örgütün adı bile bilinmez. Dahadığı rısı örgütün adı yoktur. Kızıl Kmer adını kullanmazlar, onlara bu adı dağlarda savaştıkları dönemde ülkenin kralı Sihanuk vermiştir. Kmer, Kam boçya nüfusunun en kalabalık etnik topluluğuydu, kızıl da gerillaların komünistliğini vurguluyordu. Onlar örgütlerine, sadece Angkordiyordu, örgüt, o kadar. İktidarı ele geçirdiklerinde bile Kam boçya Komünist Partisi'nin adını kimse duymadı, partinin iktidardadığı ancak devrimden iki yıl sonra açıklandı. Yine de ülke yönetiminden ne zaman bahsedilse Angkor sözü duyuldu. "Angkorileri göürüyor ve akıl dolu!"

"Angkoryeni birtoplum modeli yaratacak!" "Sadece Angkor'a güvenin!"

Bu isimsiz örgüt herkes için var olan birörgüttüve liderinin birismi yoktu. İsimsiz örgütün başı, bugün çok bilinen bir ismi taşıyorsa da aslında isimsizdi. Pol Pot bir isim değildi çünkü, takmaad bile değildi. Kendi deyimiyle kulağa hoş gelen, Kmer dilinde anlamı bulunmayan tek heceli iki söz. Liderin illegal zamanlarda gerçek kimliğini saklamak üzere seçtiği bir kod. Onun devrimden sonrakıandığıadsa bir sayıdan ibaretti. Tüm halk isimsiz kılındığında gökendirisindeismi olmayacaktı ama o "1 Numara" idi, "1 Numaralı Kardeş". Diğerörgüt yöneticileri deondansonrakınumaraları almıştı. Pol Pot, sırasayılarylaifade edilen ve en üst basamağında kendisininoturduğu birkardeşliktoplumu icat etmişti böylece.

Asıl şaşkınlıkvericılan şeyse Pol Pot'un, 1 Numaralı Kardeş olarak kendini adlandırdığını kimsenin bilmemesiydi.

Pol Pot kimliği, özenle gizlenen bir sırdu. Ülkeyi Angkor yönetiyordu ve 1 Numaralı Kardeş, Angkor ile özdeşleşmiş bir kişilikti. Pol Pot ilk kez 1976 seçimlerinde "kauçuk plantasyonu işçisi" unvanıyla ortaya çıktı. Oysa bir yıl sonra Kuzey Kore ziyaretisrasında yayımlanan yaşamöyküsünde bundan hiç bahsedilmemişti. Yayımlanan biyografiyse gizleme açıklık getirmemişti. Pol Pot kimdi? Onun kim olduğunu sadece birkaçpartiyöneticisi biliyordu. Devrim öncesinde illegal hayat sürdüren Pol Pot, devrimden sonraileisiyle bileilişkikuramamıştı. Ölüm tarlalarına sürülenler arasında iki erkek kardeşi ve baldızı da vardı. Bir kardeşi sürgünde öldü, diğeri, iktidarı tepesindeki adamın, 1 Numaralı Kardeş'in kendi kardeşi Saloth Sar olduğunu resmi bir afişteki fotoğraftan keşfettiğinde dehşete düştü. Diktatörün gerçek kimliğini bilmek daha tehlikeli olmalıydı ki bu Pol Pot'un ilk devrimci eylemiğünü aslaaçıgavurmadı.

Kızıl Kmerlerin, Kamboçya'daki darbe rejimine yönelik saldırıları 1975'te yoğunlaştı. Çocuklar bir mülteci kampında yemek kuyruğunda (solda üstte).

PolPot rejiminden kaçan Kamboçyalıların bir kısmı Tayland'a sığındı. Buradaki mülteciler, Kızıl Kmer zulmünü resimlere yansıttı (solda).

Kızıl Kmer yönetiminde eğitim, sanat, müzik, tiyatro, sinema, gazeteler yasaklandı. Modern teknoloji gereksiz sayıldı. Boşaltılan kentlerdeki birkaç otobüs askerlerin hizmetindeydi (üstte).

Kızıl Kmerler tarafından işkence merkezi olarak kullanılan ve sonradan soykırım müzesi haline getirilen Phnom Penh'deki kilise binasında şehirlerden sürülen kurbanların toplandığı kampı gösteren illüstrasyon (altta).

Tuhaf olan, Pol Pot'un, on beş yıl önce dağda öldüğü açıklanan Saloth Sar ile bir ve aynı kişi olduğunu Batılı istihbarat servislerinin ifşa etmemesi idi. Batı kamuoyu için önemsiz bir ayrıntıydı belki ama bu bilginin nasıl edinildiği ve yıllarca niye saklandığı hiç sorgulanmadı. Tam da Pol Pot'un önlenemez yükselişinin başladığı yıllarda, Kamboçya'nın komşusu Vietnam ile ölümcül bir savaşta tutuşmuş, Kamboçya'da darbe rejimi oluşturmuş ve Kamboçya'yı yarım milyon ton bombaya boğmuş ABD'nin o çok ünlü gizli servisinin Pol Pot'tan habersiz olacağı düşünülebilir mi? Pol Pot ve onun Kızıl Kmerleri, onlar hakkında bir belgesel de hazırlamış olan gazeteci John Pilger'in deyişiyle "Amerikan yapımı bir kıyametin ürünleriydi". O kıyametin sahnelendiği ülkenin yeni adı da Demokratik Kamboçya idi.

Diktatörün İdeali

Bu yeni ülkede, yaşayan herkesin kendini yeniden yaratacağı bir yaşam başlıyordu. Zengin ve fakir insanların olmadığı, her türlü ayırımın silindiği, makamların, unvanların, kariyerlerin iptal edildiği, eşitsizliğin ve yozlaşmanın her türlü görünümünün bir darbede buharlaştırıldığı bir kardeşler cumhuriyeti ilan edilmişti. Yakında aç ve yorgun insan kalmayacak, yaşlılar makineyle beslenecek, toprak bireyde verecek, her Kamboçyalı "suyun, toprağın, havanın, elementlerin efendisi" olacaktı. Özgürlük mü? Herkes özgürolacaktı, o kadarki kimsenin özgürlüğe ihtiyacı kalmayacaktı.

Bunun tek şartı vardı: Herkes yeniden eğitilecek, onları yozlaşmaya sürükleyen tüm gelenek, ilişki ve kökenlerden arındırılacak; en saf haline ulaşıncaya kadar insan yeniden ve yeniden soyulacaktı. Pol Pot, "yeniden eğitilemeyen kişilerle ortak düşmanımız gibi yaşayacağız" demişti.

FATİH PINAR

Nereden çıktı bu yeniden yapılan-
dırma ve neyi amaçlıyordu? 1 Nu-
maralı Kardeş henüz gençken, dağ-
larda saklanırken, Jarai kabilesinin
kanatları altına sığınmıştı. Devletin
ve ideolojilerin elinin uzanama-
dığı bu kuzey kabilesi geleneksel
tarımla uğraşan, mülkiyet nedir
bilmeyen, her şeylerini paylaşan,
dayanışma içinde yaşayan eşitlikçi
ama aynı zamanda savaşçı bir toplu-
luluktuk. Pol Pot, bu insanlarda Rous-
seau'nun "iyi yabani"sini keşfetti:
Kmer'in bozulmamış, yozlaşmamış
kökeni burada gözler önündeydi.
Kmer halkı, Jarailer gibi yaşasaydı
ne yoksulluk olacaktı, ne eşitsizlik.

Öyleyse eşitsizliğin tüm kaynağı
şehirlereydi. Şehirler, üretmeyen ama
zenginliği tekelinde tutan, rüşvete,
yolsuzluğa, suça bulanmış insanların
toplumun ilk aşaması 4-5 yıl içinde
kırlarda kurulacak ve o temel üzerin-
de 15-20 yıl içinde ikinci aşama hayata ge-

çirilecekti. Eşitlik, adalet, kardeşlik,
kendini unutma toplumu yaratılacak-
tı. Pol Pot'agörebü sayede 21. yüzyılın
devrimleri Kmerce konuşacaktı.

Aslında Pol Pot'un toplum ideali
sadece ideolojik değildi. Nasıl ve ne
zaman keşfedildi bilinmez ama Pol
Pot, hemen her diktatör gibi iktidar
olmanın, partisi ve kitleler üzerinde
otoritesini yürütmenin sırrını bul-
muştu. Tek adamın ki bunlar genel-
likle vasat adamlardır koca topluma
hükmetmesinin sırrı, karşıtlık ya-
ratmaktır, toplumu kutuplaştırıp o
kutupları birbirine kıskırtmaktır. Bu
aslayetenekdeğildir, enzekivehırsılı
politikacılar bile toplumda derin ya-
ralar açacağını bildikleri bu yola ge-
nellikle tevessül etmez. Diktatörler
içinse bu tek seçenektir; varlıklarını
buna borçludurlar. Pol Pot idealini
uygulamaya koyduğunda, kentliler-
le köylüler arasındaki o kadim düş-
manlığın bir patlama yaşayacağını
ve bundan iktidarını sağlamlaştıra-
cak çıkacağını biliyordu. Partisinden
gösterdi ve izleyen günlerde hiç var

olmamış gibi ortadan kayboldu. Di-
ğer parti yöneticileri bu politikayı
sorgulamaksızın kabul etti çünkü
çoğu köylüydü ve onlar da kentlileri
kanlarını emen sülükler olarak görü-
yordu. Pol Pot, tamda sınıf ayrımları-
nı ilga ettiği anda yeni ve daha köklü
ayrımların yolunu açmıştı.

Yeni Halk, Eski Halk ve Depozitler

Bakin ne oldu? Pnomh Penh ele ge-
çirildikten hemen sonra kentlerin
boşaltılması kararı derhal uygula-
maya kondu. İki milyonluk başkent
başta olmak üzere diğer kent ve ka-
sabaların birkaç gün içinde boşaltıl-
ması eşi görülmemiş girişimdi.
Bir devrim ancak bu kadar muaz-
zam olabilirdi! Milyonlar, evini, işi-
ni, ailesini, o ana dek sürdürdükleri
hayatı bırakıp yollara düştü. Toplam
nüfusun yüzde 54'ü kırlara sürül-
müş. O ilk aşamada Kızıl Kmerler,
şehirlere ayrılan insanların yolcu-
luluk için yiyecek stoklamalarına,
şehirlere ayrılan insanların yola-
banca paralarını ve değerli eşyayı yan-

Phnom Penh'deki soykırım müzesi, kentin boş kaldığı yıllarda işler halinde olan birkaç binadan biriydi. İşkence ve sorgulamalar merkezi olarak kullanılan ve S21 olarak kodlanan bina, vahşet yıllarının izlerini taşıyor (solda).

Pol Pot iktidarının hükümsüzdüğü üç yıl sekiz ay içindeki milyonayakın insan hayatını kaybetti. Sonradan yüzlerce toplu mezar ortaya çıkarıldı. Bu mezarlardan bulunan, sekizbinden fazla insana ait kafatası, 1988'de kurulan nit mezar da sergilenmekte (sağda).

larına almalarına izin vermişlerdi. Bir iyi niyet göstergesi değildi bu; yiyeceği biten insanlar, ellerindeki dövüz ve değerli eşyayı, bir yudum su, bir dilim ekmek için köylülerle değişmek zorundaydılar. Kızıl Kmer onları mülklerinden arındırarak, şimdi de köylüler lehine mülksüzleştirme işlemi tamamlanmıştı.

Bu mülksüzleştirilen, kimlikleri ilga edilerek hiçleştirilen kentliler için Kızıl Kmer bir de ad icat etmişti: Praçeaçon Thmei yani "yeni halk" veya 75'liler ya da 17 Nisanlılar. Aslında Kızıl Kmerler, halkı genel olarak üç ayrı sınıf halinde tasnif etmişti. Biri işte bu "yeni halk"tı, şehirlerden köylere sürülen ve yeniden eğitilip yeni topluma kazandırılması gereken kesim. Bunlar yurttaş haklarından yararlanmaya aday olanlardı. Fakat bu kesim içinde de bir ayırım uygulandı; şehirli olanları memurlar, öğretmenler, avukatlar, garçılar, gazeteciler, bilimciler, eğitilmiş olanlar, gözlüklüler diğerlerinden ayrıldı ve onların yeniden eğitilmesi "pek zorlu" olduğu için akıbetleri felaket oldu.

İkinci kesim, görece ayrıcalıklı olan kesimdi. Pol Pot'un ideolojisinin dayanağı olan Praçeaçon Çah yani eski halk, 70'liler. Eski halk, yerli kırsal nüfustan oluşuyordu ve sözde yurttaş oldukları için... Bu köylülerin şehirlerden sürülen

yeni halkla birlikte yaşamaları gerekiyordu. Başlangıçta gelenlerin hoş karşılanması söz konusuysa da kıtlık ve açık baş gösterince işler değişti. Eskiler, köyde bir kursak fazlasının, diğerleri için açık anlamına geleceğini biliyorlardı ve yeni gelenlere iyi gözle bakmıyorlardı. Bu iki kesim arasındaki düşmanlık kışkırtıldı, gerginlik daima sıcak tutuldu. Köylerde iki halk ayrı mahallelerde yaşıyor, birbirleriyle iletişim kurmıyor, en önemlilerinde bile verilmeyordu. Eskiler, bir bakıma kent-

lerden sürülen ve isyan potansiyeli yüksek yeni rejim adına denetim altında tutuluyordu. Polis teşkilatının ilga edildiği bir toplumda en ucuz ve en kolay güvenlik sağlama yöntemi.

Toplumsal kutuplaşmanın son grubu "depozitler"di. Depozitler, imha edilmesi gerekenlerdi. Eski rejimin rütbelileri, askerler, polisler, zengin tüccarlar, kapitalistler, gazeteciler, rahipler... Bunların bir kısmı yeni rejime faydalı olabilecekleri ve işlerini sürdürebilecekleri düşünceyle kendilerini kurtarmaya çalışıyorlardı.

Kızıl Kmerler,işbaşına geldiklerinde tüm kimlik kartlarını iptaledip yak-tıkları için özellikle kentliler arasın-da kimin kim olduğu bilinmiyordu ve bu sayede pek çok kişi hayatta kalma şansı yakalamıştı. Depozitler ya idam edildi ya da en ağır işlerde çalıştırıldı, günlük tayınları aklıktan ölmeküzeregiderak azaltıldı ve on-lardan çokazı hayatta kalabildi.

Toplunun bu yeni ve çok dahaal-çakça sınıflaşması, sınıfsız toplum düşü kuran Pol Pot ideolojisinin en acıparadoksuydu.

Kentlerden sürülenler, ilk şoku atlattıklarında, geçici süreliğine çıktıkları yolculuğun hiç bitmeye-ceğini gördü. Bazen üç dört gün yü-rüdükten sonrabir kavşaktadurdu-ruluyor, yeniden sayılıyor, gruplara bölünüyor ve ayrı yönle sevk edi-liyorlardı. Sonunda bir köye yerleş-tirildiklerinde, anlaşılmaz şekilde yeniörgütakararulaşıveyeniden yolları dökülüyorlardı. Peş peşe üç ya da dörsürgün yaşamamışinsan çok azdı. Çalışma tugaylarında ül-kenin dört bir yanına gönderilenle-rin durumu daha da feciydi. Yollar-da ve tarlalarda ölümler, cinayetler çığ gibi büyüyordu.

Bazen insanlara, doğdukları köy-le-re gitmeleri ya da daha iyi bes-lenebilecekleri bir kooperatif böl-gesine yerleşmeleri öneriliyordu. Bununakbul edenler, tamtersine en zorlu bölgelere gönderiliyordu. An-laşıldı ki bu bir sondajdı. "Bireyci eğilimleri olanları ortaya çıkarma-ya dönükbir sondaj." Öneriyi kabul eden, kentliegillimlerinden kurtula-mamış olduğunu gösteriyordu. Öy-leysedaha sert ve katıbir deneyim-den geçmeli, eğitilmeliydi. Gönüllü olmak kendi kendini ihbar demekti.

Birer toplama kampına dönen bu köylerde yasakların haddi hesabı yoktu, her davranış kontrol altındaydı. Her insani tavır, diyelim zor durumdaki birine, hıltı bastaya yar-dım etmek, bireyci eğilim olarak

hakirgörülyüyor ve bazen de şiddetli şekilde cezalandırılıyordu. "Yardım sizin göreviniz değil, bu sizin hâlâ acıma ve dostluk duygularına sahip olduğunuzu kanıtıyor; aklınızdan bu bireysel eğilimleri söküp atma-lısınız" deniyordu. Hayatta kalan ve sonradan yaşanan trajediyidün-yaya duyurmaya çalışan Pin Yathay, yarıcı çıkma yardım etmek istediği için yetkinimi kendisini azaltıldığı

ni anlatıyor: "Sen bireysel eğilimle-re sahipsin, kendini duygularından soyutlamak zorundasın."

Bir kocanın karısını, babanın ço-cuğunu dövmesi ağır suçtu, idam bile edilebilirdi ancak bu yasak, kadın ya da çocuk haklarına göste-rilen özenden değil, şiddet yoluyla bile olsa akrabalık bağının kendini göstermesini engelleme isteğine dayanıyordu. Bir insana başkası

FAHİN PINAR

Müzedde, binlerce kurbanın fotoğrafları daseğileniyor. Bu insanların çoğu eski rejim memurları, öğretmenler, gazeteciler, bilimciler, sanatçılar gibi eğitimli insanlardan oluşmakta.

larına katılmak ve sloganları tekrarlamak zorundaydılar: "Kusurlu olan yoldaş, düşmanımız. Protesto eden yoldaş, düşmanımız. Yakınan yoldaş, düşmanımız. Devrime karşı düşünen kişi, ceset..." Ve cesetler artıksayılacak gibi değildi: Örneğin Phnom Penh sakinlerinin yüzde 40'ı yok olmuştu. Diplomalıların yüzde 51'i. Sonradan yapılan araştırmalar, Pol Pot iktidarında geçen 3 yıl 8 aylık süreçte iki milyona yakın insanın açlık, hastalık ya da öldürülme sonucunu yok edildiğini gösterdi.

Bitmeyen Tasfiye

Bu çılgınlık iktidar katlılarında kendine rol buldu. Önce "Vietnam yanlıları" sonra, eski rejim yanlıları ve muhalif olanlar ve "muhalif olma ihtimali olan yoldaşlar" tasfiye edildi. 1976 yılında 6 Numaralı Kardeş'in (Keo Meas) tutuklanmasıyla tasfiye partinin en yüksek kademesine tirmandı ve arkası geldi. Kesinlikle yargılamaya ya da suçlama yoktu. Sadece işkence, itiraf ve infaz vardı. Öyle ki Kızıl Kmerler'den kalan en büyük yazılı külliyat bu sorgulama ve itiraf tutanaklarıydı. Paranoya öyle bir seviyeye ulaştı ki bir bildiride "kendi saflarımızdaki düşmanlarımıza karşı vahşice, acımasız ve ölümüne savaşacağız" deniyordu. Partinin yayın organı 1978'de şunu yazmıştı: "Safamızın her yerinde, merkezde, genelkurmayda, bölgelerde, üs köylerde düşmanlar var." Nihayet, devrimi gerçekleştiren üst düzey 13 parti sorumlusundan yedisi ve vilayet sekreterlerinin çoğu 1979'da ortadan kayboldu.

Vietnam'a karşı korkunç hinc, aslında Vietnam'ı paralize ediyor, il-

üzerinde, örneğin erkeklerin eşleri ya da çocukları üzerinde otorite sahibi olması düşünülemezdi, tek otorite Angkor'du. Sadece Angkor cezalandırabilirdi.

Sonuç: İnsanlar aylarca kurak tarlaları kazdılar, sulama kanalları, göletler inşa ettiler ama hiç su görmediler. Balta girmemiş ormanları tarlalara dönüştürdüler, pırlantı ektiler ama çok az pırlantı gördüler.

Bölge şeflerinin parti merkezlerine bildirdiği üretim hedeflerine ulaşamayınca o azıcık pirinci de kaybettiler. İnsanlar açlıktan kırılırken rejim yüzbinlerce ton pirinç ihraç etmekle övünüyordu. Çocuklar, kadınlar ve yaşlılarda hâl günde 12 saat kazma sallayan, taş taşıyan insanların işi bittiğinde bu kez zihinsel olarak da kasıtlı olarak öldürülmek için Angkor'un eğitim seans-

Pol Pot rejiminde din de yasaktı. Budist manastırları ve Müslüman azınlığa ait camilerle az sayıda kilise tahrip edilirken yaklaşık olarakaltmış bin Budist rahip öldürüldü.

derlerin gerçeklik duygusunu tamamen yitirmelerine yol açıyordu. Artık CIA, ABD'ye değil de Vietnam'a hizmet ediyordu mesela; itirafnamelerde kurbanlar, "Vietnam CIA'nin ajanları olduklarını" itiraf ediyorlardı. Mesela bir ilçede yaşayan 70 bin kişiden 40 bininin Vietnam ajanı olduğu belgelenmişti!

Vietnam meselesi, Pol Pot ideolojisinin başka yönünü, ırkçı, milliyetçi karakterini de açığa çıkarmıştı. Ülkedeki etnik ve dini azınlıkların hakları reddedildi, rejim giderek soykırım boyutunda etnik temizliklere yöneldi. Pol Pot, yayınladığı kararnamede aynen şöyle buyuruyordu: "Kamboçya'da tek bir millet, tek bir dil vardır." Kmerler ve Kmerce dışında hiçbir halka ve dile yaşam hakkı tanımıyordu.

Özellikle doğu bölgelerinde, Vietnam yakınlarında gaddarlık sınır tanımadı. Vietnamlı azınlık soykırımına tabi tutuldu, 250 bini katledildi. Kalanların bir kısmı ormanlara saklandı, bir kısmı Vietnam'a kaçtı. Kaçamayanlar başka bölgelere nakledildi, kim oldukları belli olsun diye onlara mavi giysi giydirdi (ülkede hiç mavi kumaş olmadığı için bir söylentiye göre Çin'e özel olarak sipariş edilmişti) ve onlardan da geriye kalan olmadı. Vietnam ordusu geldiğinde, on binlerce Mavil'den 100 kadarı hayattaydı.

Yükseklerde yaşayan kabileler ovalara sürüldü. Pol Pot'un idealine ilham verdiğini söylediği Jaraillerin yaşam biçimleri alt üst edildi. Jarailler rejime direndiğinde de Pol Pot ilk iş olarak onlardan seçtiği özel muhafızlarını öldürdü.

Müslüman olan Çamlar ise yaklaşık 250 binlik bir nüfusa sahipti. Devrim öncesinde Kızıl Kmerleri desteklemişlerdi. Başlangıçta tüccarlığa olan eğilimleri tehdit olarak görülse de eski halktan sayıldılar ama zulüm kademeli olarak onlara da yöneldi. Önce yeni rejimde yönetici olarak bulunan tüm Çam kökenliler tasfiye edildi. Çam köyleri de sürgün politikasına tabi tutuldu. İsimlerini değiştirip "Çam düşünce

yan kişiler sonuçlarına katlanacaktır" denildi. Kadınların geleneksel giysileri ve saç uzatması yasaklandı. Dinin kökünden kazınması politikası kapsamında, Budist tapınakları gibi camiler de tahrip edildi. Bu süreçte Çamların yüzde 50'si yok edildi.

Vietnam ile yıllardır süren gerginlik, Pol Pot'un cinayet makinesini sınır ötesine taşıyıp Vietnam topraklarına girerek binlerce Vietnamlıyı katletmesiyle başka bir boyut kazanmış oldu. Bu süreçte kavrulacak bir

POL POT'UN YÜKSELİŞİ VE DÜŞÜŞÜ

POL POT'UN GERÇEK ADI SALOTH Sarl idi. 1925'te, Fransa sömürge- si Kamboçya'da sekiz ya da dokuz çocuklu bir ailenin oğlu olarak doğmuş- tu. Aile geniş bir araziye sahipti ve pirinç üretimiyle uğraşıyordu; zamanın stan- dartlarına göre zengin bir aileydi. Saloth, ilk eğitimini bir Budist manastırında aldı. On yaşındayken başkent Pnomh Penh'e geldi ve Katolik bir sömürge okulunda sürdürdü eğitimi. Sonra bir burs kaza- narak Paris'e gitti. Burada Marksist fikir- lerle tanıştı, Fransız Komünist Parti'sin- in antikolonyalist görüşlerinden etkilendi ve bu partinin üyesi oldu. Marx ve Rousse- au'dan etkilendi. Ütopik ideallerine ulaşı- mak için de dünyayı tüm kökenlerinden arındırmak gerektiği şeklinde, aslında Marx ya da Rousseau ile hiçbirbağı ol- mayantuhafbir ideolojileştirdi.

Döndükten bir yıl sonra Kamboçya, 1954'te bağımsızlığını kazandı. Saloth Sarl, bir süre öğretmenlik yaptıysa da 1962'de, yeni hükümetin ülkedeki sol- culara yönelttiği süre avından kaçarak Vietnam sınırında ormanlık bölgeye si- gindi. Komünistlerin partisi Prachea- chon'un (Kmerce halk örgütü anlamında) genel sekreterinin tutulmasıyla ilgili bir- siyle Saloth Sarl'ın yükselişi başladı. De-

nel sekreterlik görevine getirildi, Pol Pot ismini aldı ve tüm hünelerini sergileme fırsatı elde etti. Parti 1966'da Kamboç- ya Komünist Partisi adını aldı. Pol Pot'un kafasındaki örgütyavaş yavaş bu orman- larda şekillendi. Vietnamlı devrimcilerle kurduğu ilişkiden aldığı destekle gerilla mücadelesini başlattı. Çin ile ilişkiler ku- rarak halkın hükümete duyduğu hoşnut- suzluktan faydalanıp birisyanalgasies- tirmeye çalıştı. Ancak 1960'ların sonuna gelindiğinde bile hâlâ küçük ve zayıf bir örgüte sahipti. Pol Pot'a göre, o zamanlar örgüt "stratejisi, taktiği, sadakatı ve lideri belli olmayan beş binden az sayıdaki ye- tersiz silahlanmış gerilladan" oluşuyordu. Talih henüz ona gülümüyordu.

Tam o yıllarda, sınırın öte yanında, Vietnam'dakorkunç bir savaş hükümsü- rüyordu. Vietnamlı gerillaların bir kısmı Kamboçya ormanlarında üslenmişti ve ABD bombardımanını sadece Vietnam'ı değil, Kamboçya'yı da kavurmaya baş- lamıştı. Kamboçya Vietnam-ABD sava- şında tarafsız olmasına rağmen tarihin en büyük bombardımanına maruz kaldı. 1969-73 arasında Amerikan B52 uçakları bu ülkeye yarım milyon ton bomba bıraktı.

Uçakların saldırılarına karşılık, gerilla- ların yeri de düdü, 2. Dünya Savaşı'nda

Pol Pot, Vietnamlı komünistler karşısında iktidarı kaybettikten sonra güçlerini ormanlık bölgeye çekti ve savaşı devam ettirdi. Bu savaşta en büyük destekçisi, Vietnam karşıt gerekçelerle ABD, Britanya ve komünist Çin'di.

Japonya'ya atıldan daha fazla bomba atıldı. Uzmanlar bunun beş Hiroşima'ya eşit olduğunu söylüyor ki 600 bine yakın Kamboçyalı can vermişti. Kızıl Kmer uzmanı gazeteci John Pilger şöyle yazmış- tı: "Bombardıman öncesi Kızıl Kmerler halk desteği olmayan Maoocu bir tarikattı. Bombardıman katalizör etkisi yaptı. ABD tarafsız Kamboçya'ya saldırmıyadı, Pol Pot muhtemelen iktidara gelmeyecekti."

Üstelik ABD, bombardımanla da yetin- memişse Kamboçya'da darbe detezgâh- lamıştı. Darbe rejiminin uyguladığı zulüm, halkı Pol Pot'un Kızıl Kmerler örgütüne itti. Darbeden kaçıp Pekin'e sığınan kardı Sihanuk da Kızıl Kmerler ile ittifak kurul- du. Bu gelişmeler, o küçük ve belirsiz örgü- tü Kamboçya'nın kaderine hükmedecek parti haline getirdi. Partinin kimine göre 70 bin, kimine göre 150 bin kişilik ordusu vardı artı darbe rejimi çok fazla da- yanamadı, 1975'te teslim bayrağını çekti. 17 Nisan 1975'te Kızıl Kmerler başkent Pnomh Penh'e girdiğinde, Demokratik Kamboçya denen yeni ülke doğmuş oldu.

Bu yeni devletin ömrü çok kısa sürdü. Vietnam'ın müdahalesi ve Kızıl Kmer re- jiminin çökmesinden sonra Tayland'a ka- çan Pol Pot, burada kurduğu üstün Kam- boçya'nın ücre köleslerine çekilen Kızıl Kmerleri yönetmeye devam etti. Bu kez Çin'in yanı sıra ABD ve Britanya'nın deste- ğini alarak yeni hükümete karşı gerilla sa- vaşı sürdürdü. 1982'de ABD'nin zorlama- sıyla komünist olmayan iki Kmer grubuyla sürgünde bir hükümet oluştu. Bu ko- alisyonda diğerlerinin varlığı göstermelikti, asıl güç Kızıl Kmerlerdi. 1990'da Vietnam birlikleri Kamboçya'dan çekildi. Ancak Kızıl Kmerler Tayland sınırında gerilla savaşı- na devam etti. Pol Pot, 1997'de Kızıl Kmer askeri şefi Ta Mok tarafından yakalanıp ev hapsine alındı. Kızıl Kmerlerin iktidarda ge- lişinin 23. yıldönümünden iki gün önce, 15 Nisan 1998'de uluslararası bir mahkeme- ye teslim edileceğini, sadık bir dilyetçisi olduğu Amerika'nın Sesi Radyosu'ndan duydu. Karsına göre o gece yatagında öldü. Kalp krizinden öldüğü açılandı ama zehirlendiği ya da kendini öldürdüğü de id- dia edildi. Onun ölümüyle örgüt tamamen çözüldü ve şu ortacı diğer yöneticiler yakalandı. Onlardan ikisi soykırım ve in- san hakları ihlalleriyle yargılandı ve suçlu bulularak hankim edildi.

savaşın fitili ateşlendi. Ama işler umduğu gibi gitmedi. Vietnam iki hafta içinde Kamboçya'yı teslim aldı. Pol Pot ve sadık askerleri Tayland sınırına çekildi ve daha sonra Tayland'da üslendi. Britanya, ABD ve Pol Pot'un ana destekçisi Çin, Vietnam'ın Kamboçya'yı "işgali"ni şiddetle reddetti ve kurulan yeni hükümeti tanımadı. Bu üçlü, Kızıl Kmer hâkimiyetinde ama "komünist olmayan" bir sürgün hükümeti icat etti. Birleşmiş Milletler tam da Kızıl Kmerlerin cinayetleri ortalığa saçılıp dökülmüşken Kamboçya'nın yasal hükümeti olarak busürgün hükümetini kabul etti. CIA, Tayland'da Kızıl Kmerlerle doğrudan bağlantı kurdu. Thatcher hükümeti, onları karamayıniteknolojisiüzlerineegitmek için SAS'ı gönderdi.

Pol Pot rejimini deviren Vietnam, Kamboçya'da yeni hükümet kurdurdu. ABD, Vietnam ve onun kontrolü altındaki Kamboçya'ya ambargo uygulanmasını istedi. Tüm Batılı yardım projeleri askıya alındı. Aç-

6

Nisan 1975'te başkent Phnom Penh yakınlarında Kızıl Kmerlerle hükümet güçleri arasında çatışma anı. Yollara dökülmüş silahlar yağmur gibi yağın kurşunlardan korunmaya çalışıyor (üstte).

Kamboçya halen yaralarını sarmaya çalışıyor. Ülkenin en önemli gelir kaynaklarından biri, özellikle Angkor Vat tapınaklarını görmeye gelen turistler (altta).

Kızıl Kmerlerin yönetici kadrosu başkent Phnom Penh'de bir arada. Pol Pot rejiminde kimlikler ilga edilmiş ve toplum herkesin bir sayıyla ifade edildiği bir kardeşler toplumu olarak tasarlanmıştı. Soldan sağa, Pol Pot (1 Numaralı Kardeş ve genel sekreter), Nuon Chea (2 Numaralı Kardeş, genel sekreter yardımcısı), Ieng Sary (3 Numaralı Kardeş, Pol Pot'un kayınbiraderi ve başbakan yardımcısı), Son Sen (89 Numaralı Kardeş, savunma bakanı) ve diğer kardeşler (sağda).

lık kısılcasında kıvrılan Kamboçya, on yıl boyunca acımasız ambargo-ya maruz kaldı. Tarihçi Eric Hobsbawm, soykırım tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmışken bile ABD bloku ve Çin'in, "Pol Pot rejiminden arta kalanı anti-Sovyet ve anti-Vietnam gerekçeleriyle desteklemeye devam etmesini" soykırım kadar utanç verici bulmuştu.

Vietnam'ın payınaysa soykırımı karşı Kamboçyahalkının kurtarıcısı olma onuru düştü. Kamboçyalılara gelince Amerikan bombardımanıyla başlayıp Pol Pot ile doruğa çıkan ölümler ve açlık tufanından yaralı ama yaşamayı öğrendi, insanlar kimliklerini yeniden keşfetti. Köylüler tarlalarını yeniden ekip biçmeye, kentliler evlerine ve işlerine döndü. Gençler sevmeyi, âşık olmayı, okumayı, şarkı söylemeyi öğrendi. Bir daha asla yaşanmasını diye kendi kaderlerini şeflerin, reislerin, önderlerin, diktatörlerin belirlemek gerektiğini öğrendi.

VASATLIĞIN İKTİDARI

POL POT, KOMÜNİZMİ BENİMSEMİŞTİ AMA BU tamamen kendine özgü bir komünizmdi. Teorik bakımdan Marksizm ile bağları çok zayıftı. Gençken Marx ve Rousseau'nun eşitlik idealinden etkilenmişti. İdeale ulaşmak için de eşitsizliğe dayalı toplumu tüm kökenlerinden arındırmak gerektiği şeklinde, aslında Marx ya da Rousseau ile hiçbir bağı olmayan tuhaf bir ideolojileşti. Mevcut sosyalist ülkelerin hiçbirini örnek alacak yetkinlikte değildi. Maoçulara kabiliniyordu ama kendi deyimiyle onun rejimi, hiçbir rejimi, Mao'yu bile model almamıştı. Bir söylenece, "bizim devrimimizin hiçbir selefi yoktur; Çin bile bizi örnek alıyor" diye övünmüştü. Onun için önemli olanteleri değil, pratik ve tüm pratiği en ince detaylarına kadar kendisi belirlediğine göre zaten hiçbir doktrine borcu yoktu. Mao ve Çin ile olan ilişkileri, her iki taraf için de ideolojiden çok, bölgesel çıkarlar belirliyordu. Başlangıçta Vietnam komünistlerine ve Vietnam devrimine olan yakınlığı, daha iktidara gelmeden düşmanlığa dönüşmüş, Sovyetler Birliği ve Vietnam'ı en büyük tehdit olarak belirlemişti.

Nitekim, iktidara geldiğinde radikal biçimde komünizmden kopmuştu. İktisat politikalarından dış ilişkilere, milliyet sorunlarından sınıf ilişkilerine her alanda, özellikle de iktidarın biçimlendirilmesinde komünist ideolojinin çok uzağına düşmüştü. Kamboçya, onunkitardırda vasatlığın laboratuvarına dönüşmüştü.

Ancak yinede Pol Pot'un fantezisi, tek başına ona atfedilemez ve bu ideal sadece Kamboçya'da uygulanmış da değildir. Akıl yoluyla toplumun, insanın, gerekirse zorla dönüştürülebileceği fikri, uygulama alanı bulduğu her yerde faciayla sonuçlanmıştır. Bu bakımdan Marksizm de da hil Batılı doktrinlerin tümü, da ha baştan sorunludur. Hem Batı'da, hem de Türkiye'de kimi sol grupların, "çagımız Maoist devimler, Pol Potcu rejimlerdir" diyen slogan solcularının, bazı Marksist akademisyenlerin Pol Pot ve Kızıl Kmerlere desteği ya da sempatisi utanç vericiydi ve bu tavınsol kamuoyu üzerindeki etkileri yıkıcı oldu. Da ha da utanç verici olan ABD, Britanya gibi liberal imparatorlukların, Çin gibi komünist rejimlerin, Vietnam karşıtı gerekçelerle Pol Pot rejimine verdikleri des-

